

Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija

WWW.LU.LV/VDKKOMISIJA

ZIŅAS

Sākums > Ziņas

Baznīca un čeka: publisko pirmo apskatu pētījumam par reliģijas lietu pilnvarotā kopdarbu ar okupācijas drošības iestādēm

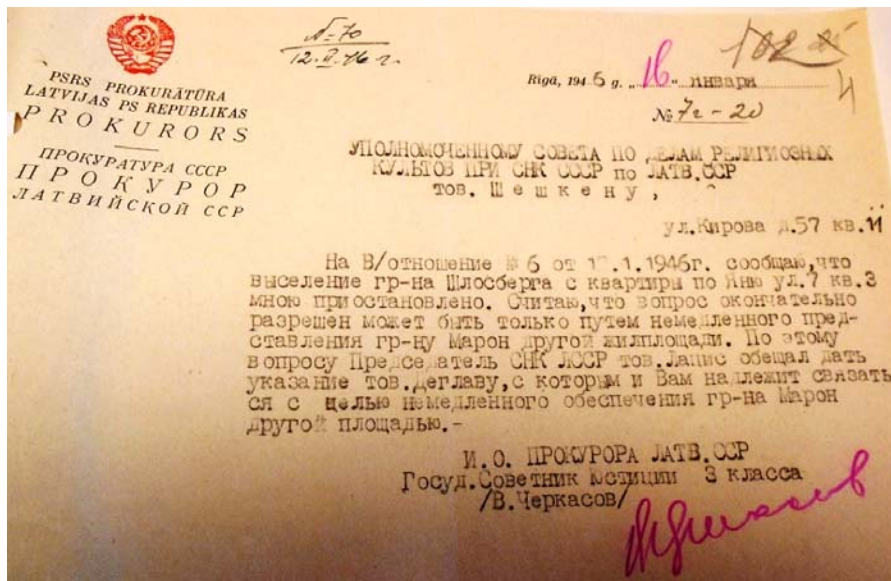
VDK zinātniskās izpētes komisija
24.01.2016

Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija publicē pirmo apskatu pētījumam - komisijas locekles, filozofijas zinātņu doktores Solveigas Krūmiņa-Koņkova arhīva izpētes rezultātus laikā no 2015. gada septembra līdz decembrim "Sadarbība starp Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas drošības iestādēm un PSRS Reliģisko kultu lietu padomes pilnvaroto Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā (1944 – 1954)". Komisijas atbalstītos 2015. gada pētījumus Latvijas Universitāte izdos sērijas "VDK zinātniskās izpētes komisijas raksti" 1. sējumā "Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas" 2016. gada februārī.

Apskatā par komisijas pētījumā, kuru veikusi Krūmiņa-Koņkova, izvēloties konkrētus gadījumus, kas atspoguļo visaptverošu PSRS Reliģijas kultu lietu padomes pilnvarotā LPSR kontroli pār Latvijas Romas katoļu baznīcu un Latvijas evaņģēliski luterisko Baznīcu, sniegts īss ieskats, ar kādiem paņēmieniem bija ierobežota Baznīcu darbība, diskreditēti un par padomju varas ienaidniekiem pasludināti Baznīcai uzticīgi mācītāji un priesteri. Publicētajā apskatā, izmantojot Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīva (LVA) 1448., 1419., un 270. fondā pieejamos, lielākoties nepublicētos dokumentus, tuvāk aplūkoti dažī piemēri reliģijas lietu pilnvarotā darbības raksturošanai laika posmā no 1944. līdz 1954. gadam.

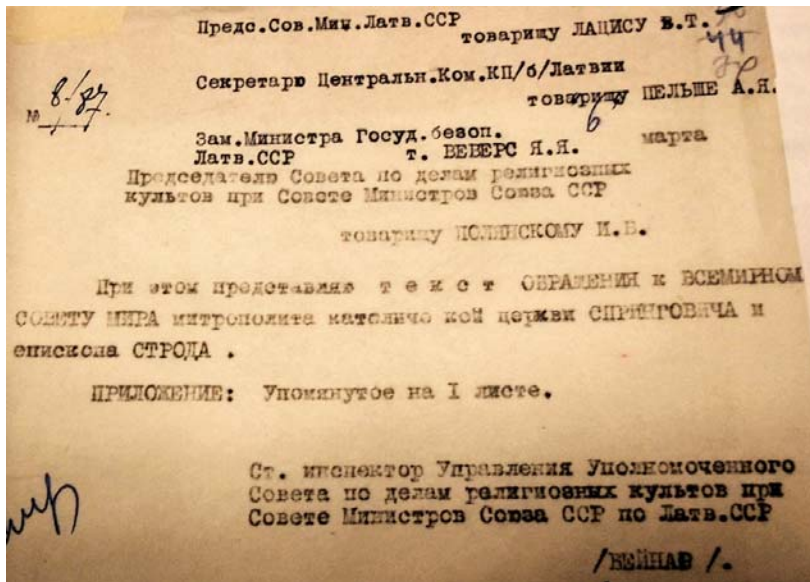

LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisijas locekle, filozofijas zinātņu doktore Solveiga Krūmiņa-Koņkova. Dr. hist. Kaspars Zelja foto.

Piemēram, analizējot LVA 1448. fonda 48. lietā esošos dokumentus, gūti papildus pierādījumi, kurš tieši Latvijas evaņģēliski luteriskajā Baznīcā bija aģents "Demokrāts", kas izspiegoja un nodeva okupācijas drošības iestādēm Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas vadību, tajā skaitā represēto un vēlāk noslepkavoto teologu Paulu Rozenbergu (1906-1954) un arhibīskapa pienākumu izpildītāju, Satversmes sapulces un 1. Saeimas deputātu Kārli Irbi (1885-1966). Pētījumā pieminētas arī savdabīgas čekas ieceres kā plāns veidot autokefālu katoļu baznīcu PSRS, kā arī slepenajā ziņojumā norādītais: "[Latvijas Romas katoļu baznīcas arhibīskapa metropolītu Antonijs] Springovičs ir vienīgais augstākās katoļu garīdzniecības pārstāvis PSRS un ka būtu pavisam dabiski, ja tieši viņš kļūtu par Padomju Savienības katoļu baznīcas vadītāju."

Citastarp, dokumenti vēlreiz pierāda, ka LPSR Tautas komisāru padomes priekšsēdētājs Vilis Lācis personīgi iesaistījās okupētājvalsts drošības iestāžu slepenajās operācijās gan attiecībā uz Romas katoļu baznīcu (LVA, 1448. f., 1. a., 239. l., 8. – 12. lp.), gan Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcu pat tik prozaiskās detaļās kā tās virsvaldes locekļa Kristiāna Šlosberga "dzīvokļa lietā" Vecrīgā Jāņa ielā 7, dzīvoklis 3 (LVA, 1448. f., 1. a., 49. l., 4. lp.); iejaukšanās bija tik dziļa, ka Vilis Lācis kā literārais redaktors pašrocīgi rediģēja Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas arhibīskapa publisku runu tekstus (Skat. LVA, 270. f., 1c.a., 711. l., 45. – 51.lp.), piemēram, tādas čekas pieseginstiūcijas kā PSRS miera aizstāvēšanas komiteja sarīkojumam.

Latvijā no 1944. līdz 1965. gadam darbojās divi par reliģiskām lietām atbildīgie pilnvarotie: Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) Ministru Padomes Reliģisko kultu lietu padomes (PSRS RKLP) pilnvarotais Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā (LPSR) un PSRS Ministru Padomes Krievu pareizticīgās baznīcas lietu padomes (PSRS KPBLP) pilnvarotais LPSR. Krievu pareizticīgās baznīcas lietu padome bija izveidota 1943. gadā, un to vadīja čekas ģenerālmajors Georgijs Karpovs. PSRS teritorijā bez Krievu pareizticīgās baznīcas darbojās daudzas citas kristīgās konfesijas un arī citas reliģijas, piemēram, jūdaisms, islāms un budisms, tāpēc, lai pārraudzītu šo plašo un dažādo reliģisko organizāciju dzīvi, 1944. gadā, tāpat vēl Otrā pasaules kara laikā, izveidoja PSRS Reliģisko kultu lietu padomi (saskaņā ar PSRS Tautas Komisāru padomes (TKP) 1944. gada 19. maija lēmumu Nr. 572), un gandrīz katrā padomju republikā (izņemot Armēnijas PSR) nodibināja arī atsevišķu padomes pilnvarotā institūciju, kura bija padota PSRS Reliģisko kultu lietu padomei (saskaņā ar PSRS TKP 1944. gada 29. maija lēmumu Nr. 628).

Pilnvarotie padomju republikās darbojās atbilstoši vienotai 1945. gada sākumā izdotai instrukcijai, kuras 9. punktā, cita starpā, teikts, ka pilnvarotais "informē valdību par reliģiskiem kultiem, to stāvokli un darbību republikā; sniedz atzinumus jautājumos, kas skar reliģisko organizāciju darbību; uzrauga pareizu padomju likumdošanas, kas attiecas uz sirdsapziņas brīvību, izpildi; veic darbojošos reliģisko apvienību un grupu, baznīcu, lūgšanu namu, kā arī garīdznieku uzskaiti un reģistrāciju". Instrukcija bija slepena un domāta tikai dienesta lietošanai, tāpēc, piemēram, pilnvarotā sarunās ar kultu kalpotājiem uz to bija aizliegts atsaukties un visi pilnvarotā ziņojumi, vēstules vai jebkuri citi dokumenti, kuros šī instrukcija bija pieminēta, arī bija jānoslepeno.

Par pirmo pilnvaroto LPSR kļuva Krievijas latvietis Voldemārs Šeškens, no 1921. gada strādājis dažādos amatos čekā - ВАК/ВЧК un Apvienotajā valsts politiskajā pārvaldē (*Объединённое Государственное Политическое Управление, АВПР/ОГПУ*), kur vadīja slepeno (informatoru vervētāju) nodaļu un nodaļu, kas izstrādāja operācijas Kazahstānā. 1938. gadā arestēts. 1939. gadā atbrīvots. Pirms nosūtīšanas darbā uz Latviju strādāja PSRS Zinātņu akadēmijas Ļeņingradas Zinātnieku namā. Šeškens personiskā lieta atrodas Krievijas Zinātņu akadēmijas Sanktpēterburgas filiāles arhīvā: 349. f., 3. a., 312. l., kā arī Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas (LKP CK) nomenklatūras darbinieku personas lietu kolekcijā: LVA, PA-15500 f., 2. a., 6593. l. Latvijā Šeškens bija ciešās saiknes ar leTK, vēlāk VDM. Pēc 1948. gada par viņa darbību ziņu nav. Internetā Voldemāra Šeškens vārds atrodams leTK, VDM un VDK vēsturei veltītā foruma ziņās. Pieejams: <http://forum.mozohin.ru/index.php?action=printpage;topic=870.0>

Apskats "Sadarbība starp Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas drošības iestādēm un PSRS Reliģisko kultu lietu padomes pilnvaroto Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā (1944 – 1954)" pieejams šeit *.pdf datnes formā.

Plašāka informācija: Dr. phil. Solveiga Krūmiņa-Koņkova, tālrunis +37129404211

Saistītās ziņas:

Linards Muciņš: Nošaušana sevišķā kārtībā - PSRS noziegums pret ius cogens normām. Liepājas «Zilā brīnuma» piemērs. 21.11.2017

Tweet

Patīk 3

Ieteikt

G+